

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Triat i garbellat

...els resums de les conferències i dels seminaris del curs

2002-2003

Recull dels resums de totes les conferències i seminaris celebrats durant el curs 2002-2003 i publicats en l'espai de comunicació virtual **Triat i Garbellat** de l'*Obrador Obert* de la SCdG. Els resums es presenten en l'ordre cronològic de realització i amb expressió de l'autoria. Són els següents:

- F. Nadal; J. Clusa; J. Burgueño; M. Cuxart: *La vigència de les idees geogràfiques de Lluís Casassas en el debat actual sobre l'organització oterritorial a Catalunya* [pau alegre], p. 1.
- JM. Soriano; D. Molina: *Resposta dels sòls ...: Pirineu català* [pau alegre], p.3.
- R. Méndez: *Innovación ... para el desarrollo territorial* [ana vera], p. 4
- Seminari: *Les migracions internacionals des de ...* [claudia pedone], p. 6.
- C. Bellet: *Dinàmiques i espais comercials. El cas de Lleida.* [Pau alegre], p. 7.
- Presentació del llibre *Atles ... Lleida* [pau alegre], p. 9.
- M. Salvà: *La biodiversitat a la vall de Fuirosos* [pau alegre], p. 10.
- J. Piqueras: *Evolución ... del sector vitivinícola en España* [enric bertran], p. 11
- Seminari : *Ciutat i territori: pensament geogràfic d'I Cerdà.* [pau alegre], p. 13.
- J-R. Pitte: *Bordeaux- Bourgogne: deux civilisations du vin* [pau alegre] p. 15.
- P. Riera: *Dakar: el creixement fragmentat d'una metròpolis* [pau alegre], p. 16.
- T. Fenster: *Separated ... in Jerusalem today* [enric mendizàbal], p. 18.
- O. Nel-lo: *Els conflictes territorials a Catalunya.* [ester nasarre], p. 20.

[pau alegre, Sant Miquel de setembre de 2003]

Dimecres, 9 d'octubre de 2002.

Sessió inaugural en recordança de Lluís CASASSAS i SIMÓ (1992-2002). Francesc NADAL i PIQUÉ, professor de Geografia, UB; Joaquim CLUSA i ORIACH, economista-Centre de Política de Sol i Valoracions, UPC; Jesús BURGUEÑO i RIVERO, professor de Geografia, UdL; Montserrat CUXART i TREMP, Societat Catalana de Geografia:

*La vigència de les idees geogràfiques de Lluís Casassas en
El debat actual sobre l'organització territorial a Catalunya.*

L'acte en recordança de Lluís Casassas en escaure's els deu anys del seu traspàs ha servit per inaugurar el curs 2002-2003. Una coincidència que hauria satisfet del tot al Lluís. Després d'uns mots introductoris de la presidenta de la Societat, la professora Montserrat Cuxart i Tremps ha tingut cura de presentar cadascun dels ponents de la sessió.

En primer lloc, el professor Francesc Nadal i Piqué ha glossat la figura de Lluís Casassas com a professor universitari i, en especial, de les referències a la divisió territorial de Catalunya que feia en un ja llunyà curs 1978-1979 i en la perspectiva d'una reinstauració de les comarques de 1936 que aleshores es tenia per imminent. Una reinstauració, però, que Casassas ja considerava que hauria de fer-se amb canvis per adequar-la a la realitat territorial de Catalunya, ben diferent de la de quaranta anys abans. Així, deia als seus estudiants, i entre els quals Nadal, que per a establir una administració més forta, més eficaç i més democràtica calia revisar l'organització territorial per acostar-la a la nova realitat urbana. D'aquí a la proposta de les *municipalies* de 1981 només hi havia un pas. Per acabar la seva intervenció, Francesc Nadal ha volgut remarcar la seva interpretació del llegat de Lluís Casassas: un testimoni de coherència intel·lectual i de responsabilitat cívica.

La intervenció del professor Joaquim Clusa i Oriach ha servit per repassar tots plegats, pas a pas, la trajectòria de l'ideari de Lluís Casassas durant el decenni de 1975 a 1984 amb un punt paroxíctic que caldria situar en els anys 1980 i 1981, potser en aquell pis del carrer de Provença, atapeït de papers i tasses de cafè, del qual havia parlat un moment abans el professor Nadal. De *Barcelona i l'espai català* (1977) n'ha remarcat la visió sempre crítica de Casassas en un món canviant. La visió de l'àrea metropolitana: "la veritable àrea de Barcelona, l'única àrea de Barcelona, la constitueix la totalitat de Catalunya" [p. 304], o bé: "la comarca, per la seva petitesa, perd el valor d'òrgan funcional" [a la mateixa pg.] són afirmacions premonitòries que es desmarcaven dels motlles habituals. Les àrees comercials esbossades a *Fires i mercats de Catalunya* (1978) eren un avanç de les *municipalies* que delimitarien, amb el mateix Clusa, en *L'organització territorial de Catalunya* (1981): un manifest per adequar l'organització administrativa amb la xarxa urbana deixant en segon terme a les comarques. S'ha referit, finalment, al solatge de les idees de Casassas en les propostes més acostades sobre la divisió territorial: l'informe Roca i l'informe Pujol Marigot. Clusa afirma que l'esperit crític de Casassas envers el territori i la societat els ha informat plenament.

El darrer ponent ha incidit en una escala territorial de l'organització territorial que els dos preopinants només havien avançat les beceroles. Així, Jesús Burgueño i Rivero ha destacat la presa de partit tan decidida de Casassas pels. Així, la proposta i la delimitació de les *municipalies* hauria d'entendre's dintre d'un context de revisió d'aquestes unitats bàsiques de funcionament del territori i no pas com una nova

figuració de les comarques. Per a Casassas, les comarques haurien esdevingut un tema per aparcar tot i que havia proposat la creació de només cinc unitats supramunicipals intermèdies per a la descentralització dels serveis de la Generalitat i per a la subsistència de les Diputacions. Quin és el balanç que pot fer-se avui de les propostes casassianes sobre les *municipalies*? Les reaccions a l'informe Roca, prou conegut per Burgueño, tant si han estat de defensa a ultrança dels petits municipis com si han estat silencis reveladors, indiquen que ja s'ha consolidat un corrent d'opinió favorable envers les fusions municipals, de l'augment dels nombre de comarques i de la reducció correlativa de vegueries i la desmitificació, en general, de la intangibilitat de les divisions territorials. Opcions totes elles que podrien ser signades sense dilació per Lluís Casassas ja que en fou l'origen sense discussió. [Pau Alegre, 9 d'octubre de 2002]

Dijous, 10 d'octubre de 2002.

Joan Manuel SORIANO i LÓPEZ i David MOLINA i
GALLART, de la Universitat Autònoma de Barcelona

Resposta dels sòls a l'abandonament de la muntanya: el Pirineu català

La Societat Catalana de Geografia ha col·laborat amb l'I.E.C. en el cicle de conferències **La terra i el medi** amb la presentació d'una sessió sobre el tema: *Resposta dels sòls a l'abandonament de la muntanya: el Pirineu català*. Ha estat exposada per Joan Manuel Soriano i David Molina i de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'exposició ha constatat de dues parts ben diferenciades per bé que complementàries. La primera part, a càrrec de Joan Manuel Soriano, ha estat dedicada a descriure les magnituds del canvi paisatgístic i poblacional esdevingut als Pirineus durant el segle XX. Resulten ben colpidores les comparacions de les imatges d'un mateix àmbit entre les dates de finals del segle XIX i les actuals. La reforestació de les valls a compte de les terres de conreu ha estat espectacular. El cas de Tuixent, amb un 25 per cent de terres de conreu (cereal) respecte la superfície del municipi cap a 1900 i amb menys del 5 per cent (farratge) a l'actualitat, és una mostra perfectament generalitzable de l'espectacularitat del canvi. Soriano ha correlacionat el canvi d'ús del sòl amb el descens o estancament de la població resident, gairebé sempre a la baixa des de 1860 ençà, i amb la desaparició d'entitats de poblament. Finalment, els creuaments de les evolucions entre 1900 i 2000 de les terres de conreu, del bosc i de l'improductiu a l'àmbit del parc del Cadí- Moixeró permet identificar la data de 1960, arrodonim, és clar, com a tombant significatiu de l'evolució descrita per Soriano.

I de la visió general al detall analític. En la segona part, David Molina ha centrat la seva exposició en documentar els processos de reforestació espontània dels antics camps de conreu i pastura en base a les mostres de de sòls recollides al Parc del Cadí- Moixeró. Les mostres es caracteritzen per l'evolució del seu quocient carboni/ nitrogen; per la variació del seu contingut en matèria orgànica i de potasi i de fòsfor; per la seva capacitat de retenció d'aigua; i per la seva resposta davant d'impactes destructius dels agregats del sòl. Aquest conjunt de factors han permès establir una quantificació de la variació temporal de la fertilitat del sòl. De tot plegat, Molina en dedueix una considerable velocitat en l'increment de la biomassa en camps abandonats tot i que pot graduar-se d'acord amb l'exposició específica (solana, obaga) i de la presència de pasturatge en el procés d'abandonament de cada parcel·la.

En conclusió: els conferenciants pronostiquen una evolució dels sòls aperduats dels Pirineus cap a una homogeneïtzació de la seva cobertura vegetal arbòria en un termini de 20 a 40 anys per a espècies oportunistes o secundàries i de 40 a 80 anys per a espècies primàries. El comentari d'un mapa prospectiu de la vegetació de l'àmbit del Parc Cadí / Moixeró a trenta anys vista ha servit per cloure la sessió. [Pau Alegre, 10 d'octubre de 2002]

Dijous, 21 de novembre de 2002.

Ricardo MÉNDEZ, catedràtic de la Universidad Complutense de Madrid i president de l'Asociación de Geógrafos Españoles (AGE)

Innovación y redes de cooperación para el desarrollo territorial.

El dijous 21 de Novembre el Dr. Ricardo Méndez, professor de geografia de la Universidad Complutense de Madrid i president de l'Asociación de Geógrafos Españoles, va oferir a la Societat Catalana de Geografia la conferència *Innovación y redes de cooperación para el desarrollo territorial*. A l'acte hi assistiren una trentena de persones.

Tradicionalment, els estudis relacionats amb el desenvolupament industrial i la innovació es centraven en aquelles àrees més pròximes a les grans ciutats restant importància al creixement industrial en àrees perifèriques. En canvi, Ricardo Méndez analitzà la innovació i el creixement econòmic precisament en aquestes àrees rurals i marginals, les quals estan formades per xarxes de petites i mitjanes empreses que realitzen activitats tradicionals.

La conferència es va estructurar en tres grans blocs: un primer bloc que concentrava la base teòrica i on s'indicà que la innovació ha estat des dels anys setanta fins als nostres dies un aspecte clau per entendre el desenvolupament industrial. I és que el concepte d'innovació s'ha estudiat tan des del punt de vista de la geografia com de l'economia simultàniament en el temps, per això es repassaren els conceptes de districte industrial i teoria de la innovació de Schumpeter (1934) vigents durant els anys 1970 i 1980. El *Milieux Innovateur* (Groupe Recherche Européen sur les Milieux Innovateurs - 1986-) i l'avantatge competitiva de Porter (1990) a cavall entre 1980 i 1990. I en darrer terme les dinàmiques de proximitat (externalitats positives) i noves economies del coneixement amb les *Learning Regions* des de la dècada dels noranta fins als nostres dies. Aquest bloc va servir per tractar l'actual sistema econòmic global i explicar algunes desigualtats territorials entre el centre i la perifèria.

En el segon bloc Méndez exemplificà les dinàmiques innovadores a partir de la descripció de quatre àrees perifèriques diferents: Ubrique un municipi amb una indústria tradicional del segle XIX especialitzada en el sector de la pell (marroquineria) i un dels exemples més importants d'innovació industrial, a l'igual que la Foia de Castalla municipi industrial del segle XIX especialitzat en la producció de joguines. Villacañas per contra va tenir el seu origen industrial al llarg dels anys cinquanta sent una de les principals empreses productores de portes. Finalment, la zona de Mondragón que va industrialitzar-se a partir de la creació d'una cooperativa per poder fer front a l'elevat índex d'atur. Aquestes quatre zones van servir a Méndez per comparar diferents capacitats d'adaptació a partir de les millores en l'estructura interna empresarial. Méndez va valorar positivament aquesta capacitat explicant com això ha permès pal·liar diferents períodes de crisi.

Dit això, i abans d'arribar al tercer bloc, el ponent aprofità per introduir el concepte de territoris innovadors, els quals definí com aquells espais dinàmics que milloraven l'estructura empresarial i generaven innovació a nivell social i institucional. Els canvis en la xarxa empresarial feien referència a l'organització interna relacionada amb l'estructura jeràrquica, és a dir, el pas d'un sistema vertical a un sistema horitzontal. La innovació social juntament amb la institucional es mesuraven a la participació social,

que es descrivia a partir de l'associacionisme per tal de gestionar el desenvolupament local a través d'entitats públiques i privades per així obtenir millores i crear propostes de futur. La innovació territorial és possible analitzar-la a partir dels efectes tangibles basats en el creixement de: la població, el nombre d'empreses i consegüentment el nombre de llocs de treball. D'altra banda, cal tenir en compte els efectes intangibles com: el *know how* (saber fer) adquirit a partir de la formació prèvia, la cohesió social que reforçava la identitat social per acollir les iniciatives locals de desenvolupament; i la creació d'una xarxa empresarial especialitzada en el mateix sector (*clúster*) en la qual les empreses cooperen i competeixen paral·lelament.

El tercer bloc serví per acabar la ponència i presentar les conclusions, en les quals es remarcà la importància de la participació social per la formació d'una xarxa industrial innovadora; valorant especialment els conceptes de: tradició i *know how*. De totes maneres però, Méndez va destacar la manca d'associacionisme i participació ciutadana a l'hora de formular idees que ajudin al desenvolupament empresarial, ja que pensa que les estructures empresarials són poc adequades per introduir canvis, d'aquí que reclamés noves polítiques de desenvolupament. [Ana Vera, 12 de desembre de 2002]

Dilluns, 25 i dimecres, 27 de novembre de 2002

Cicle de conferències

Claudia PEDONE, de la Universitat Autònoma de
Barcelona i la Universidad de Mendoza (Argentina)

Les migracions internacionals des de la perspectiva de l'Amèrica Llatina

Des de fa uns anys el govern espanyol presenta la immigració extracomunitària com un *problema*, gairebé una *invasió*, i d'aquesta manera s'ha construït, un discurs per fonamentar el manteniment d'una política restrictiva de l'entrada de població d'aquest origen. Aquesta retòrica d'exclusió es basa en dos pilars, el cultural i l'econòmic. Per una banda, quan és necessari es recorden els lligams *històrics* i l'afinitat cultural i lingüística per justificar l'arribada d'immigrants llatinoamericans; es tracta d'una estratègia que accepta la diversitat però hi estableix jerarquies que aproximarien alguns migrants a les societats de destí, mentre que d'altres serien allunyats.

Per altra banda, la necessitat de mà d'obra en llocs de treball caracteritzats per la precarietat, inestabilitat i estacionalitat, fa que els polítics i empresaris considerin els fluxos migratoris *extracomunitaris* com una variable purament econòmica, i es fan polítiques de contractació laboral que assegurin la presència d'immigrants *extracomunitaris* en els moments necessaris. Però, els fluxos migratoris no són homogenis, ni indiferenciats, sinó que procedeixen de diferents contextos sociopolítics, econòmics i històrics.

La migració laboral internacional és un fenomen primordialment social i les cadenes i xarxes migratòries constituïdes pels propis migrants formen microestructures que articulen els moviments de població en el temps i en l'espai. Les formes, l'articulació i el funcionament que aquestes xarxes adquireixen en el temps influeixen en les trajectòries socioespacials i en les estratègies dels migrants.

En aquest curs se'ns proposava estudiar el fenomen del desplaçament internacional de la població llatinoamericana, en particular l'equatoriana a Espanya, des de la perspectiva de les cadenes i xarxes migratòries. Això permet una reflexió que consideri els immigrants com a persones capaces de crear i de tirar endavant estratègies migratòries en diferents contextos i a escales diverses. La presentació d'aquest estudi de cas pretén destacar la diversitat de les lògiques de mobilitat existents i de les relacions de poder que s'estableixen entre els migrants. A més, aquest plantejament permet incorporar les relacions de gènere d'una manera transversal, al llarg del projecte migratori internacional des del seu disseny fins a la seva possible resignificació en la societat d'arribada. Aquesta resignificació porta implícita la conformació d'espais socials transnacionals íntimament vinculats a les trajectòries socioespacials dels migrants. [Claudia Pedone, UAB / Univ. del Cuyo, 28 de novembre de 2002]

Dimecres, 11 de desembre de 2002.

Carme BELLET, professora de Geografia de la Universitat de Lleida

Dinàmiques urbanes i espais comercials. El cas de Lleida.

La història de la ciutat és també la història del seu comerç. De sempre, l'àmbit urbà ha estat l'entorn avinent per a l'intercanvi de mercaderies i serveis de tota mena. Gràcies a les explicacions de la professora Bellet, varem poder reconèixer aquell aparellament en profunditat per al cas de la ciutat de Lleida. De tota manera, Bellet va limitar la seva exposició a la història recent del comerç lleidatà en relació amb les transformacions urbanes i a través de la descripció de la geografia comercial de la ciutat. Va ordenar la seva dissertació en tres apartats: a) l'impacte de l'activitat comercial a l'espai urbà; b) la dialèctica entre comerç central i perifèric; i c) l'oferta comercial a la ciutat de Lleida.

La imatge comercial de la ciutat és el mirall de la globalització tan pel que fa a la varietat dels productes, a la pluralitat d'hàbits de consum i a l'especialització dels establiments. Avui, aquest fenomen ha comportat una reducció substancial de la diversitat comercial d'un lloc a altre del planeta, com el professor Mendizàbal ho va il·lustrar al col·loqui.

Avui, anar de compra es considerat com una forma d'oci i tafaneig més que no pas una necessitat ineludible per a la supervivència. A més a més, els espais comercials han reforçar el paper d'espais de relació interpersonal, els fòrums per excel·lència. Els grans centres comercials, veritables caricatures de la urbanitat, evolucionen actualment cap a imitacions de parcs temàtics. Les àrees comercials tradicionals immerses en la trama urbana, sense caricatures ni imitacions, també procuren vestir-se amb excentricitats culturals per atreure compradors. Perquè, al capdavant, les àrees comercials de tota mena són àrees de centralitat dinamitzadores de la ciutat.

Hauríem volgut un tractament més dilatat del tema anunciat sobre la dialèctica entre el comerç central i el perifèric. Bellet només va remarcar com la tensió actual no era pas plantejada entre petit i gran comerç sinó entre localització central i perifèrica en l'àmbit urbà. Una remarca que li va servir de nexa entre els aspectes generalistes del tema anterior i la concreció actual a la ciutat de Lleida.

Lleida no és precisament un exemple de ciutat extensa en el sentit de disposar d'una perifèria escampada. El pas entre urbà i regadiu és, el més sovint, molt brusc per motius d'oportunitat econòmica de rendiments alternatius del sòl i que ara no cal pas remenar. La seva geografia comercial és conseqüent amb l'aglevament de la urbanització: la concentració comercial central és abassegadora. Pràcticament no n'hi ha de perifèria. Per acabar-ho d'adobar, la localització central tradicional encara és la predominant.

Aquesta localització central i tradicional es disposa linealment, gairebé sense buits, des de l'estació del ferrocarril fins més avall del carrer Major, el rovell de l'ou encara avui del comerç lleidatà. Les 'franquícies i sucursals de cadena' ho han vist molt clar com per instal·lar-s'hi de manera preferent durant els anys noranta i obligant a una reacció de l'empresariat tradicional del sector. Fora d'aquest sector només cal assenyalar el de Capità Vives, cap el nord-oest, amb un component d'oferta d'oci més acusat respecte el sector central tradicional així com també compta amb les poques grans superfícies comercials de la ciutat. No cal dir que aquests dos nuclis es complementen amb una munió de centralitats de barri d'abast i llindar comercials molt limitats.

D'entre els mapes de distribució comercial mostrats per Bellet caldria destacar-ne la sèrie dels tres que il·lustraven, un rere l'altre, la dels comerços d'alimentació, difosos per tota la ciutat excepte al sector central; el dels establiment d'equipament de la llar, els quals s'agrupen a les dues zones comercials esmentades més amunt; i, finalment, el dels establiment d'equipament personal concentrats en el sector tradicional central.

De tot plegat i com a conclusió, Bellet va emfasitzar el retard que arrossegava el comerç lleidatà en relació amb les noves pautes de localització perifèrica de centres comercials que s'experimenten arreu del món. La petita dimensió de gestió i de superfície dels establiments així com el molt tardà desembarcament de les 'franquícies i sucursals de cadena'. Darrerament, però, es couen projectes i es concreten realitats que poden alterar el clixé consagrat. L'anunci de grans actuacions immobiliàries al marge esquerre del Segre o l'arribada de l'AVE en són manifestacions espectaculars. [Pau Alegre, Diada de les Llúcies de 2002]

Dimecres, 15 de gener de 2003.

Presentació del llibre

Atles de les viles, ciutats i territoris de Lleida

Lleida: Diputació de Lleida; Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, demarcació Lleida, 2001

amb les intervencions de Salvador TARRAGÓ, Escola d'Enginyers de Camins UPC, Ma. Carme MONTANER, Cartoteca de Catalunya ICC, i de Jesús BURGUEÑO, Universitat de Lleida, director de l'obra.

La presentació de l' *Atles de les viles, ciutats i territoris de Lleida*, celebrada ahir vespre mateix, convocà nombrosos socis i amics de la Societat. La Dra. Ma. Carme Montaner remarcà l'oportunitat de l'edició, la justa articulació de les seves parts i l'excel·lència de les descripcions, de les reproduccions sobretot, de les peces, mèrit que atribuï a la dedicació i competència inqüestionable de l'equip i direcció de l'obra. A la vista dels inventaris de cartografia que recullen documents perfectament conservats durant centenars d'anys, com és el cas del de Lleida, va cloure la seva intervenció plantejant una pregunta en clau de proposta de reflexió. Això és, atesa l'efimeritat del mapa en base digital, hi haurà oportunitat de presentar nous inventaris en el futur?

Tot seguit, el Dr. Salvador Tarragó va encimbellar l'*Atles... Lleida* al lloc de la penúltima dovella de l'arcada completa de l'inventari de cartografia històrica del Principat. Ara ja només manca la cobertura de la demarcació de Tarragona, de publicació anunciada, i la clau de volta de Barcelona, la ciutat de Barcelona exceptuada. En destacar el treball de l'equip de Jesús Burgueño valorà de manera especial el que suposa d'esforç de descentralització del registre de la informació cartogràfica. Tarragó tancà la seva intervenció amb una altra reflexió sobre el futur de la cartografia a la llum del passat. Així afirmà la degradació de l'equilibri entre el nivell de detall, la precisió i l'exactitud en la producció dels mapes des del Renaixement ençà en un procés que durant els darrers anys s'ha accelerat pel bolcat de bases de dades a registres topogràfics digitals sense cap consideració per l'expressivitat del producte. El desgavell gràfic de la 'informació' pot conduir a inutilitzar del mateix mapa i a la seva negació com l'eina de cultura que l'*Atles... Lleida* ha posat de relleu. Finalment, el Dr. Jesús Burgueño i Rivero detallà els objectius, mètode de treball i les seccions de l'*Atles* i en comentà les peces més significatives. [pau alegre, 16 de gener de 2003]

Dimecres, 22 de gener de 2003.

Montserrat SALVÀ CATARINEU, professora del Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat de Barcelona:

La biodiversitat a la vall de Fuirosos (Montnegre-Corredor).

La primera conferència d'enguany, pronunciada per la professora Montserrat Salvà, ha versat sobre la diferenciació espacial de la cobertura vegetal (arbres i arbustos) i animal (els vertebrats, llevat de l'espècie anomenada *sapiens*) dels quaranta quilòmetres quadrats de territori representats en el mapa topogràfic adjunt manllevat a l'ICC. Noteu la quadrícula UTM d'un quilòmetre quadrat sobreposada.

L'àmbit és centrat en la vall de Fuirosos, en el vessant nord del massís del Montnegre: una massa granítica que encara conserva, gairebé a manera de barret, un bocí de cobertura d'esquistos pissarrosos. L'orientació tramuntanal i la més que notable pluviositat, gairebé 900 mm/m² més mal que ben comptats, fan que pugui caracteritzar-se per un sorprenent clima subhúmit a quatre passes de la Mediterrània. En conseqüència, la cobertura vegetal té un desenvolupament molt notable. A grans trets, la surera mana i només permet alguns claps de pi pinyer. El roure de fulla ampla, així com l'africà, predomina en el sector més elevat, precisament sobre els esquistos. El bosc de ribera, a banda i banda del curs permanent de la riera, amb alguns pedaços de conreu a tocar, completen el paisatge fuirosenc. Atès el reduït impacte antròpic que actualment experimenta, la vall ofereix un ampli mostrari zoològic. És prou coneguda la seva riquesa en senglers i, ara mateix, de daines i cabirols.

El grup de recerca en biogeografia del Departament d'Anàlisi Geogràfica Regional i Geografia Física de la Universitat de Barcelona, al qual pertany la conferenciant, ha endegat un minuciós treball d'inventari de les espècies esmentades des de l'any 1995. Per mitjà de l'aplicació de metodologies de treball sistemàtiques i recursos geocartogràfics, l'equip ha reeixit en formar sengles catàlegs de 642 tàxons vegetals i 113 d'animals. Tanmateix, l'objectiu de la recerca és *la mesura de la biodiversitat* a la vall de Fuirosos tant pel que fa a la riquesa d'espècies com en diversitat. Salvà ha proporcionat diversos avenços de conclusions en aquest sentit. En resum, és pot advertir una acusada correlació inversa entre nivells de diversitat i altura del territori. Una diferenciació espacial que la recerca futura haurà de palesar i aprofundir. La dissertació ha motivat un debat prou animat entre els nombrosos públics assistents. [pau alegre, 23 de gener de 2003]

Dijous, 20 de febrer de 2003.

Juan PIQUERAS HABA, Catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional
del Departament de Geografia Física de la Universitat de València:

Evolución reciente del sector vitivinícola en España: 1990-2002.

Dijous 20 de febrer de 2003, el Dr. Juan Piqueras Haba, catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional del Departament de Geografia Física de la Universitat de València, va pronunciar una conferència titulada *Evolución reciente del sector vitivinícola en España: 1990-2002*. El professor Piqueras encetà la intervenció parlant dels trets que caracteritzen la conjuntura actual del conreu de la vinya i l'elaboració de vi: l'alça de preus del raïm, l'increment de la producció de vins de qualitat i la revalorització social i dietètica del seu consum. Les bones expectatives de negoci han esperonat la reinversió dels guanys i l'arribada de capitals externs cap al sector vitivinícola. Tot plegat permet parlar d'una nova edat d'or, similar a la que es visqué a Espanya vers la fi del segle XIX, quan la crisi fil·loxèrica assolava França.

El professor Piqueras dedicà la meitat de la seva exposició a explicar, amb el suport de mapes i gràfics, els trets generals del conreu de la vinya i l'elaboració de vi a escala mundial: la localització de la producció, centrada a la "vella Europa" (França, Itàlia, Espanya i Alemanya), però també als "països emergents" (EUA, Xile, Sud-àfrica, Austràlia i Nova Zelanda) amb extenses contrades de clima mediterrani; el possible inici, a partir de 1995, d'un període d'expansió del conreu de la vinya, rere una llarga etapa de regressió, caracteritzada per l'arrencada de ceps; l'increment del nombre de consumidors, que ha contrarestat la davallada de la ingesta per persona; l'evolució a l'alça de les exportacions franceses i espanyoles; i l'estabilització del comerç generat pels països emergents, després d'un inici espectacular (actualment el seu volum conjunt de negoci ateny el 18% del comerç mundial, percentatge semblant a l'espanyol).

La segona part de l'exposició reduí l'àmbit d'anàlisi als països de la Unió Europea, on destacà com la minva de la superfície dedicada al conreu de la vinya no ha aconseguit la perseguida reducció d'excedents. En aquest sentit, donà una visió crítica de les mesures endegades per la Unió Europea, com és ara la concessió de subvencions a l'arrencada de ceps, la destinació d'excedents a la producció d'alcohol per a licors i l'exportació de vi de qualitat i de taula fora de la Unió. Aquestes mesures possibiliten guanys que no afavoreixen el sector i permeten, en el darrer cas, el cobrament de subvencions per exportar vi de taula a l'Àfrica a determinades empreses intermediàries que, sense exposar capital, obtenen guanys espectaculars. Espanya és el principal beneficiari d'aquesta política assistencial.

En el tercer bloc de la conferència, el professor Piqueras féu un extens i profund repàs de la situació del sector a Espanya. Començà presentant un mapa d'Espanya per il·lustrar que la vinya de la Manxa, amb unes 700.000 ha si fa no fa, és la més gran del món. Tot seguit parlà del ritme ascendent de l'exportació de vi negre, després d'un període en què no comptava gaire a escala mundial. Aquest increment del negoci és degut a l'evolució a l'alça del vi amb denominació d'origen i del vi de taula, en les seves diverses modalitats d'envasat. L'element clau d'aquest procés ha estat la possibilitat d'accés als països comunitaris, amb gran poder adquisitiu, cosa que ha permès de col·locar-hi vins de qualitat amb força valor afegit.

El Dr. Piqueras posà de relleu, en enllestir aquest apartat, que és el vi negre el principal actor d'aquesta activitat exportadora (juntament amb el cava) i que ho és a través de les varietats ull de llebre, garnatxa i monestrell. En aquest combat per la recerca de noves quotes de mercat, el rival més poderós és França, que preserva com un feu el seu territori i passa per davant en els països més benestants de la Unió Europea. Espanya, en aquesta guerra de mercats, s'acosta a les xifres exportadores d'Itàlia, beneficiada per la davallada de la producció transalpina.

En acabat i contestant un parell de preguntes dels assistents, el professor Piqueras dibuixà un panorama poc agradós per al sector, a causa de la competència dels països emergents a l'àrea anglosaxona i, sobretot, pel desembarcament de firmes multinacionals que ofereixen vi barat, de marca (la seva), però produït qui sap on. És un encontre on els vins de qualitat produïts en regions especialitzades surten amb desavantatge. [Enric Bertran, 21 de febrer de 2003]

Dimarts, 18 i 25 de febrer i 4 i 11 de març de 2003

Cicle de conferències

Salvador TARRAGÓ, professor de l'Escola d'Enginyers
de Camins de la Universitat Politècnica de Catalunya:

Ciutat i territori: entorn del pensament geogràfic d'Ildefons Cerdà.

Els propers dies 18 i 25 de febrer i 4 i 11 de març, Salvador Tarragó impartí el curs titulat *Ciutat i Territori*, la temàtica del qual girà entorn del pensament geogràfic d'Ildefons Cerdà. Tarragó, estudiós molt destacat de les idees i de l'obra de Cerdà i curador de diverses exposicions internacionals i obres col·lectives sobre el personatge, en proposà una lectura un pèl insòlita atesa la seva trajectòria professional com a arquitecte: explorar la dimensió específicament geogràfica i territorial de les seves idees, i, en particular, la seva manera d'entendre la ciutat i la intervenció, des de l'urbanisme, sobre la ciutat i sobre el territori en general.

La significació global del pensament i de l'obra d'Ildefons Cerdà, per bé que progressivament coneguda i valorada des dels anys setanta ençà, és encara lluny de ser aprofitada en totes les seves possibilitats. De fet, la seva concepció de l'urbanisme, oberta, interdisciplinària i fonamentada en unes bases d'equitat social -i, per tant, profundament *humanística*- està ben lluny de ser "superada" o "passada de moda", malgrat que vagi ser formulada un segle i mig enrere. La proposta de Tarragó vingué a reforçar la seva actualitat.

Tarragó emfasitzà des de bon començament en la necessitat de donar a conèixer la dimensió geogràfica, o d'anàlisi del territori a petita escala, dels projectes de Cerdà i que tant d'interès pot tenir per als geògrafs. Així doncs, més que una introducció banal a la figura i al pensament de Cerdà, el curs serví per a establir ponts de comunicació entre la urbanística i la geografia. Els animats col·loquis que suscitaron les paraules de Tarragó són una bona prova de l'interès de la seva proposta entre els professionals i afeccionats que seguiren sense defallir les quatre sessions del curs.

En la primera sessió, Tarragó va revisar els diversos projectes de reforma i eixample de Barcelona, des de 1855 en endavant, a la llum del munt de documentació cerdaniana de tota mena (plànols originals, diaris personals, ...) que ell mateix, amb Arturo Soria, ha desenterrat pacientment al llarg dels darrers trenta anys. És així que, a hores d'ara, la xarxa viària ortogonal de l'Eixample ja no es pot considerar pas com una quadrícula vulgar sinó, com va demostrar Tarragó, l'encaix d'una vialitat conseqüent entre les dimensions urbanes i territorials en l'espai intersticial obert entre les zones construïdes del Pla de Barcelona a mitjans del segle dinou. En aquest sentit, l'aflorament de la idea de multiescalaritat del projecte de Cerdà va ser vertaderament apassionant.

El mateix podríem dir del disseny normatiu de la ciutat proposat per Cerdà en el volum segon de la seva *Teoría General de la Urbanización* i que va ser l'eix temàtic de la segona sessió. Tarragó va destacar l'originalitat del tractament de la vialitat per Cerdà, en les diverses modalitats com pot presentar-se (pedestre, rodada, ferroviària, etc.), com un aspecte tan important en el disseny urbà com pot ser-ho, posem per cas, l'assignació d'usos normatius a les illes de cases del projecte. La ciutat ideal de Cerdà vindria a ser un cos format per cèl·lules d'igual dimensió, les quals s'agruparien en illes, barris, districtes, etc., i serien servides per una xarxa viària que, parellament a les venes i les

artèries, les relligaria entre elles i amb els centres polítics i econòmics d'ordre superior. Una visió organicista que s'avançava decididament a les propostes que en el mateix sentit farien els geògrafs alemanys de finals del dinou i que trobarien la seva expressió més aconseguida en la *Geografia Política* de Ratzel. Penso que seria bo provar de contemplar l'ideari territorial de Cerdà, tan ben destil·lat per Tarragó en el seu vessant formal, sota el prisma de la geografia política.

En canvi, la metodologia d'anàlisi de la vialitat urbana que es desprèn de l'Avantprojecte de reforma interior de Madrid resulta possiblement decebedora. Es va tractar en la tercera sessió del curset. La tria de les vies preexistents que caldria ampliar, o el traçat de les que caldria obrir de cap i de nou, efectuada per Cerdà en base a l'anàlisi de la matriu de connexions topològiques entre els portals de les muralles de la ciutat és una metodologia que no pot fer delir a ningú. L'Avantprojecte, però, oferia altres atractius, els quals justifiquen el seu estudi detallat a fi i efecte de servir-nos-en com a pautes d'anàlisi de la vialitat de les viles i ciutats d'avui. El més important és l'anàlisi topogràfica de l'emplaçament de la ciutat com a condicionant del seu desenvolupament viari. Tarragó va ampliar el tractament de la metodologia cerdaniana amb la presentació de sengles treballs de seminari elaborats a l'Escola d'Enginyers de Camins de la UPC, de la qual és professor, sobre la vialitat i els emplaçaments topogràfics, tan espectaculars, de Morella i de Guimerà.

En la quarta i darrera sessió, Salvador Tarragó va generalitzar la dimensió territorial del pensament urbanístic de Cerdà amb una exposició de les limitacions informatives que pateixen els plànols arquitectònics i urbanístics i els mapes geogràfics en el decurs d'una successiva reducció d'escala. [pau alegre, 14 de març de 2003]

Dimecres, 19 de març de 2003.

Jean-Robert PITTE, professor de Geografia de la Université de Paris-Sorbonne:

Bordeaux- Bourgogne: deux civilisations du vin.

Borgonya *versus* Bordeus : Bordeus *versus* Borgonya. La picabaralla sobre la primàcia regional en la vitivinicultura francesa ve de lluny i sembla que va més lluny encara. Això es desprèn de la conferència que ahir, dimecres 19 de març, diada dels Joseps i les Josepes, Jean-Robert Pitte, professor de Geografia de la Université de Paris-Sorbonne, va pronunciar sobre el tema *Bordeaux- Bourgogne: deux civilisations du vin*.

L'encetà bo i refrescant-nos aquella pugna. La seva intenció, però, no va ser pas magnificar-la sinó, més aviat, palesar el tractament mediàtic que reben els vins d'una i altra com una de les facetes diferenciadores i constructores de dues civilitzacions o, potser millor dit, mentalitats del vi. Naturalment, n'hi ha més. Posem per cas, no va deixar sense remarcar la imatge *chic* que ha sabut crear i conrear el propietari de qualsevol dels castells bordelesos. No mancaren a la cita ni els Rothschild, ni en Ricardo Bofill, ...ni Baudelaire! L'edificació de l'imaginari rural de la rodalia girondina que Pitte va bastir, no va tenir una rèplica tan lluïda pel cantó saonès. Val a dir que hi hagué un cert decantament cap a l'Atlàntic.

A manera de falques documentals en el discurs lligat entorn de l'anàlisi subliminal d'anuncis publicitaris d'una i altra denominació, Pitte oferí, de tant en tant, una selecció dels trets de base geogràfica que descobreixen un marcat contrast entre les dues regions. Varen ser unes notes en la línia de la geografia francesa del vi més clàssica i que va establir Roger Dion ja fa molt anys, i del qual Pitte es va reconèixer com un seguidor incondicional. Així doncs, es va referir a les característiques específiques dels terrers d'ambdues regions relatives a les seves aptituds per al conreu dels ceps i per a obtenir-ne la màxima productivitat i qualitat. Breu: vol dir l'estudi de l'*emplaçament*. Van ser unes pinzellades eloqüents i més decantades, i en aquesta ocasió, cap a la Borgonya . En canvi, les referències a la *situació*, respecte dels mercats consumidors sobretot, varen ser més dilatades i també varen abastar unes breus referències històriques. En aquest context, Pitte va deixar-se de postmodernisme. Els planys pel matrimoni de la mestressa de l'Aquitània amb un Plantagenet cap allà el segle XII es compensaren, però, amb els benifets de l'excel·lent negoci que va significar col·locar els vins bordelesos en el mercat anglès en règim de monopoli fins al segle XVIII. Sembla que la xamba francesa en una batalla que guanyaren a Carles, l'eixelebrat duc de Borgonya, no va impedir que se seguís comercialitzant el vi cap als Països Baixos i Alemanya, tal i com s'havia fet des de l'antiguitat més remota.

Un comerç que hauria enriquit aquella entitat política, romanent de la Lotaríngia carolina, farcida de monestirs d'anomenada amb una visió astoradora per a escollir la millor localització sense fer ús de models econòmics de cap mena. En fi, un país geogràficament viable mercès a la complementarietat de les economies del sector septentrional peixater, del central blader i del meridional vinater. Pitte ens va recordar, així, una de les més belles originalitats vidalianes.

De tot plegat, Jean-Robert Pitte en va saber oferir un tast lleuger i fluït, no pas afruitat però no gens ensopit, *intello, mais non plus* i del qual només cal lamentar, com el mateix conferenciant va recordar, que no es vagi poder regar amb una selecció dels veritables protagonistes de la dissertació. [pau alegre, 20 de març de 2003]

Dijous, 10 d'abril de 2003.

Pilar RIERA i FIGUERAS, professora titular de Geografia Humana del
Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona:

Dakar: el creixement fragmentat d'una metròpolis.

L'oferiment de visions sobre les grans ciutats del món actual ha esdevingut una tradició gairebé irreversible en la programació recent de la Societat. La nostra presidenta ho va remarcar oportunament en la presentació de la conferenciant del proppassat dia 10 d'abril. En aquesta ocasió, l'explicació va versar sobre el creixement fragmentat de la metròpoli de Dakar, la capital del Senegal, i va ser contada per la professora Pilar Riera i Figueras, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Una exposició ben viva, atès que la professora Riera parlava en base tant de l'estudi de la bibliografia disponible sobre el tema com de la pròpia *enquête sur le terrain* portada a terme durant una estada que hi va fer no fa gaires mesos. Il·lustrada amb la projecció de nombroses fotografies recents i mapes temàtics de situació, l'explicació va atènyer un to de passant amè i acadèmicament ardit.

Després de destacar el bon paper que faria el Senegal en tot tipus d'escalafons socials, econòmics i polítics dels països africans actuals, la conferenciant va recordar que, tanmateix, Dakar és la capital d'un país que cal considerar plenament immers en el Tercer Món. Una població total que creix vertiginosament, sense que les estadístiques puguin proclamar-ne la quantia, potser s'acosten als deu milions d'éssers, i un 65% de la qual es pot considerar que viu enfonsada en la misèria. L'aglomeració de Dakar, situada a l'extrem occidental del país, i d'Àfrica, en concentra ben bé quatre milions.

La península sobre la qual s'assentaren els nuclis originaris de Dakar durant el segle XVIII és una antiga illa volcànica relligada amb el continent mitjançant una llenca de terra que fins avui dia ha conservat aiguamolls i llacunes d'una gran fertilitat agrícola. Va ser sobre l'extrem de la península on els colonitzadors francesos, d'acord amb l'ètnia *lebou*, a la qual havien reconegut la propietat del territori, implantaren els dos grans barris inicials. Ben diferenciats l'un de l'altre, *Le Plateau* i la Medina reflectiran els patrons urbanístics de la ciutat europea i la islàmica i donaran acollida, respectivament, als administradors colonials i a les primeres onades immigratòries de l'interior.

El port de Dakar, que substituï el més petit de l'illa de Gorée, reforçà la situació geoestratègica de l'aglomeració durant el segle XIX. Un paper dirigent refermat per la capitalitat de l'*Afrique Occidentale Française* que li assignà la potència colonial. Un segle després, cap al 1950, les possibilitats de creixement d'aquella ciutat dicotòmica, colonial i indígena, tocaven sostre. Va ser aleshores, a les vigílies de la independència (1960), quan la Societat Immobiliària Cap Verd (SICAV) promogué la urbanització de bona part del sector nord de la península, però sense ocupar l'istme. Aquest projecte pretenia donar sortida a la demanda de la classe mitjana que podia endeutar-se moderadament per a obtenir un habitatge mínimament confortable.

El barri SICAV, ho comprovarem amb les fotografies projectades per Riera, és encara avui una urbanització de cases unifamiliars estructurada per una xarxa viària regular i amb una dotació de serveis (punts d'aigua, electricitat, escoles, comerç,...) molt per sobre del que és habitual en aquelles latituds. Bona part dels seus llogaters inicials han assolit la plena propietat. En compensació, el barri de torres d'habitatges plurifamiliars situat a vora del port, amb un patró d'urbanització de l'estil de les HLM

franceses, pretenia oferir habitatge de lloguer barat a un estrat social caracteritzat per l'obrer qualificat. Però acabà com un barri d'estatus més elevat.

Ja entrada la dècada dels anys setanta s'inicià l'ocupació de la zona agrícola de l'istme. Operacions com la de Pikine o la de les 'Parcel·les Sanejades' implantaren taques urbanes, de disseny viari estantís i habitatge d'autoconstrucció en el primer cas, més consistent en el segon, molt allunyades del centre administratiu de l'aglomeració.

L'absència d'una planificació de conjunt i d'una programació previsorà ha portat a l'aprofundiment en la segregació social entre barris. Així, bona part dels espais intersticials entre els projectes han estat farcits per urbanització espontània qualificada per Riera com d'immens *bidonville*. Els successius projectes urbanístics, efectuats per a donar cobertura al creixement demogràfic accelerat, es disposaren sense relligament suficient. La carència de planificació i de programació ha generat el col·lapse circulatori de la metròpoli. En encetar la conferència, Riera ens havia recordat la temàtica del títol, el creixement fragmentat d'una metròpoli, com el fil conductor de l'exposició. En acabar-la, penso que a la sala no hi havia ningú que dubtés de l'exemplaritat colpidora de la ciutat de Dakar. [Pau Alegre, Dilluns de Pasqua de 2003]

Dimecres, 7 de maig de 2003.

Tovi FENSTER, Universitat de Tel Aviv

Separated spaces-shared spaces in Jerusalem today.

Com s'ha assenyalat en altres notes del "Triat i garbellat", la programació recent de la Societat Catalana de Geografia ha inclòs un nombre considerable de conferències sobre les grans ciutats del món actual. La darrera ha estat realitzada per la professora Tovi Fenster, de la Universitat de Tel-Aviv, qui va mostrar un munt dels aspectes geogràfics que marquen el Jerusalem d'avui.

El joc de paraules inicial, espais separats-espais dividits van ser el fil conductor d'una excel·lent i interessant conferència. Tovi Fenster va presentar primer una geografia urbana històrica de Jerusalem, explicant la complexitat geopolítica d'aquest procés, ja que aquesta ciutat és una ciutat santa per a les tres principals religions monoteïstes: jueva, cristiana i musulmana; totes tres tenen moltes coses a commemorar a Jerusalem. En el centre històric dividit en quatre barris -àrab, armeni, cristià, jueu- tots els "imperis" han volgut deixar la seva petjada en forma, sobretot, d'esglésies i hospitals.

Tovi Fenster va suggerir que l'emplaçament de Jerusalem en una zona muntanyosa tenia una raó defensiva, i va explicar breument el creixement urbà entre els segles XVI i XX. Per la primera part del segle passat va mostrar com el model de planificació urbana desenvolupat pels britànics recordava molt a les propostes d'Abercrombie i el cinturó verd dels voltants de Londres.

A partir de la independència d'Israel, el creixement de Jerusalem es fa cap a l'oest, ja que la frontera deixava el centre històric amb Jordània. El canvi es va produir amb la guerra de 1969, quan Israel conquereix l'East Bank i Jerusalem torna a ser, formalment, una única ciutat.

Justament la complexitat del procés històric de Jerusalem ha fet que hi hagi multitud de llocs conflictius i on la sensibilitat és a ran de pell: Tovi Fenster va recordar que la mesquita musulmana està construïda damunt del segon temple jueu, i que la visita d'Ariel Sharon al Mur de les Lamentacions un dia que "no tocava" va estar en l'origen de la segona intifada.

La segona part de la conferència de Tovi Fenster va tractar de la situació actual de Jerusalem a partir del que va anomenar "la batalla de la demografia". El punt de partida va ser la recent elecció de Jerusalem com capital d'Israel, cosa que no tots els Estats accepten, i va continuar amb unes quantes xifres i idees: Jerusalem té 657 mil habitants (11% de la població d'Israel), dels quals el 68% jueus i el 32% palestins. Els jueus es localitzen principalment a l'oest, i els palestins a l'est.

"La batalla de la demografia" es desenvolupa en tres punts. El primer és que es vol mantenir aquesta relació de 70/30% de jueus/palestins a partir de la creació de nous barris jueus. El segon és una política discriminatòria: no es donen permisos per construir habitatges per a la població palestina, cosa que vol dir que hi ha moltes construccions il·legals que no sempre són enderrocades per a evitar més problemes. El tercer és el pressupost municipal: només s'inverteix en la part palestina entre el 2 i el 10%, cosa que significa que hi hagi pocs serveis i equipament, començant per coses tan fonamentals com una més que escassa xarxa d'aigua potable.

En la tercera part de la conferència, Tovi Fenster ens va mostrar dos barris de Jerusalem que mostren aquestes diferències i desigualtats: un de palestí, Isawiye, i un de jueu, Mea Sharim. Pel primer es va poder observar el conflicte territorial entre el barri palestí, en gran part de construcció il·legals, i les necessitats d'expansió de la universitat jueva del costat, amb la construcció de muralles per marcar amb precisió els límits. Pel segon cas, els límits són culturals: per exemple, la roba que han de vestir les dones impedeixen el pas de les que no vesteixen de tal manera; en les imatges que es van poder veure, hom va poder observar l'homogeneïtat cultural a partir de tot un seguit de normes escrites en cartells.

Per acabar, Tovi Fenster va fer referència a la tensió que es nota en l'ambient on coincideixen o poden coincidir persones dels diferents grups, com ara els espais públics: els parcs urbans, el centre de la ciutat, els mercats. La imatge de la terrassa d'un bar amb unes xarxes de metall vigilades per homes d'una companyia privada de seguretat és l'exemple d'aquests espais conflictius. Per Tovi Fenster, Jerusalem és una ciutat problemàtica des de sempre, on els espais més que separats estan dividits, i que tant la triple religiositat com les polítiques de planificació ajuden a mantenir aquesta divisió. [Enric Mendizàbal, 14 de maig de 2003]

Dimarts, 17 de juny de 2003.

Oriol NEL·LO i COLOM, Universitat Autònoma de Barcelona:

Els conflictes territorials a Catalunya. Llocs, oportunitats i polítiques

El propassat dia 17 de juny es va tancar el cicle de conferències que la Societat Catalana de Geografia havia organitzat per al curs 2002-03. La persona encarregada de posar punt i final a un cicle compost per nou conferències va ser Oriol Nel·lo, professor de Geografia a la Universitat Autònoma de Barcelona i diputat al Parlament de Catalunya per la coalició PSC-Ciutadans pel Canvi. El conferenciant, que va titular la seva exposició *Els conflictes territorials a Catalunya. Llocs, oportunitats i polítiques*, va reunir en un acte presidit per la Dra. Ma. Dolors Garcia i Ramon nombroses persones interessades en el tema.

Les primeres paraules d'Oriol Nel·lo van estar dedicades a la memòria del geògraf lleidatà Joan Vilagrasa. Posteriorment, el conferenciant va passar a presentar el contingut de la seva exposició de manera clara, instructiva i dinàmica.

D'acord amb la seva opinió, en els darrers anys han proliferat arreu de Catalunya una sèrie de conflictes territorials que tenen el seu origen en l'oposició manifestada per les comunitats locals envers la realització de determinats projectes d'infraestructures, proposats moltes vegades des d'òrgans administratius de caràcter supramunicipal. Aquests conflictes estan associats amb el traçat de noves línies elèctriques, com per exemple la línia d'alta tensió de les Gavarres; la construcció de noves vies ràpides i noves infraestructures de transport ferroviari, com el Quart Cinturó, l'Eix Vic-Olot i el Tren d'Alta Velocitat; l'obertura o l'ampliació de noves pistes d'esquí i de nous ports esportius, o bé amb l'intent d'assegurar el subministrament i la disponibilitat d'aigua, com és el cas del Pla Hidrològic Nacional i la proposta de transvassament del riu Ebre.

Els conflictes territorials que es poden identificar avui en dia a Catalunya són molt diferents d'aquells que es van enregistrar al voltant de les dècades de 1960 i de 1970, els quals es derivaven bàsicament de la demanda de serveis i d'equipaments per part de la població urbana. Així mateix, la seva emergència només s'entén si es té en compte la creixent sensibilització de la població catalana vers la preservació de la qualitat i els recursos del territori. A part de l'interès que existeix avui en dia per la defensa del medi ambient a Catalunya, aquests conflictes també obeeixen a una crisi de confiança en les formes tradicionals d'expressió i de representació ciutadana, així com a una mancança o a un mal disseny de les polítiques territorials.

L'escala local no esdevé només l'escala en la qual es manifesten els conflictes territorials. Aquests també tendeixen a aparèixer dins del territori d'un país, d'un continent i de tot el planeta. Sigui quina sigui la seva escala, en l'origen dels conflictes territorials és possible identificar dos factors d'ordre estructural. Per una banda, el renaixement del lloc en un territori cada vegada més integrat des d'un punt de vista econòmic i social, sobre la base de fluxos multidireccionals de capital, d'informació, de béns i de persones. Per altra banda, l'aparició de noves formes d'identitat local, amb el consegüent augment d'aquelles identitats associades al territori i a la recerca de la memòria històrica. Pel que fa referència al renaixement del lloc, més que perdre el seu valor en un territori integrat i organitzat en forma de xarxa, els llocs han adquirit cada vegada més importància en les decisions de localització del capital; un capital que es caracteritza per un elevat grau de volatilitat i que tendeix a territorialitzar-se en funció

de les característiques i dels avantatges comparatius de cada lloc. Aquest fet ha portat a les comunitats locals a refusar la implantació de totes aquelles activitats que poden perjudicar la imatge i l'atracció exercida pel lloc sobre les inversions de capital.

Els conflictes territorials són moviments socials que presenten les següents característiques: la dotació d'una organització específica, que pren forma a mesura que es consolida l'oposició a un projecte per part de la comunitat local, i que acostuma a tenir el nom de "Plataforma per..."; el caràcter limitat i circumscrit dels seus objectius; la seva naturalesa espontània i la reivindicació del seu caràcter apolític; el seu desenvolupament a través de manifestacions que pretenen atraure l'atenció dels mitjans de comunicació i que poden derivar, en alguns casos, vers actituds violentes; i finalment, una forta cohesió construïda al voltant de dos arguments: la preocupació per unes condicions de vida segures i per la preservació del medi ambient, així com per l'oposició envers la implantació d'una infraestructura sobre un lloc i una determinada localització.

Oriol Nel·lo va concloure la seva exposició afirmant que la resposta de les plataformes i de les administracions locals a projectes d'infraestructures que emanen d'òrgans de govern de caràcter supralocal sol ser de defensa, equiparant-se la majoria de vegades a un aquí no. No obstant això, s'ha d'intentar passar de la defensa a la proposta i a l'establiment d'alternatives. Aquest fet implica un canvi en la perspectiva dels moviments socials, els quals han de passar a ser proactius, institucionals i polítics, i per altra banda, un canvi en l'administració, la qual ha d'abandonar la desconfiança vers la passivitat dels ciutadans i ha d'intentar desenvolupar noves formes de gestió de l'ús del territori.

L'interès i la curiositat desvetllada per la xerrada va quedar manifestada en el torn de preguntes i en l'intercanvi d'opinions que es va encetar a continuació entre el conferenciant i les persones assistents. [Ester Nasarre Vázquez, 25 de juny de 2003]